

Mączak, Antoni

"För kung och fosterland. Studier i den svenska adelns demografi och offentliga funktioner 1600-1900", Ingvar Elmroth, Lund 1981 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 74/2, 409

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

była od młodości wciągnięta przez króla do aparatu władzy, urabiana przezeń i uzależniana, między innymi przemyślaną polityką gospodarczą. Choć Krystian IV nie mógł dokonać tego dzieła, uwikłany w niepomyślne dla Danii wojny, jego następca potrafił korzystając z klęski militarnej, ale także z poparcia mieszczaństwa kopenhaskiego, przeprowadzić klasyczny monarszy zamach stanu.

Studia tu omawiane, obok dwu dalszych rozpraw Petersena z 1974 r. („Christian IV s pengeudlån til danske adelige. Kongelig foretagervirksamhed og adelig gaeldsstiftelse 1596—1625” oraz „Fra domænenstat til skattestat. Syntese og fortolkning”) mogłyby nosić wspólny tytuł: badania nad genezą absolutyzmu.

A. M.

Ingvar Elmroth, *För kung och fosterland. Studier i den svenska adelns demografi och offentliga funktioner 1600—1900*, „Bibliotheca Historica Lundensis”, L, CWK Gleerup, Lund 1981, s. 282.

Pięćdziesiąty tom serii historycznej z Lundu, redagowanej obecnie przez Brigitte Odén i Görana Rystada, jest zarazem pierwszym, który wprowadza ją do wielkiej szwedzkiej dyskusji na temat struktur władzy w wieku XVII. W tym zakresie dominuje seria prac wydawanych w Uppsali. Być może jednak już w niedługiej przyszłości przewaga konkurencji z północy zostanie zagrożona. Monografia Elmrotha — „Za króla i ojczyznę. Studia z zakresu demografii i funkcji państwowych arystokracji szwedzkiej 1600—1900” zdaje się tylko pierwszym z opracowań, na jakie pozwoli zakodowanie ogromnego, praktycznie pełnego, materiału dotyczącego rodzin arystokratycznych w ciągu trzech stuleci. W r. 1600 do szlachty można zaliczyć tylko 441 dorosłych mężczyzn, w r. 1700 ich potomków jest ok. 550, po następnych stuleciach 700 i 800; „nowa szlachta” — nobilitowani i ich potomkowie — liczą odpowiednio w r. 1700: 1950, 2900 i 3200 dorosłych mężczyzn. Różnice między „starą” i tak rozumianą „nową” szlachtą Elmroth śledzi w zakresie podstawowych zjawisk demograficznych ale interesuje go zwłaszcza zmiana zachowań pierwszej generacji nobilitowanych, różnice między wojskowymi a urzędnikami (niekiedy także w zależności od pozycji w systemie władzy). Większość zjawisk przedstawiono w tabelach w zależności od roku urodzenia w grupach (kohortach) dziesięcioletnich. Gdy to było możliwe, przedstawiono zestawienia ze szlachtą duńską, rzadziej grupami elitarnymi innych krajów.

Jakkolwiek najwięcej miejsca Elmroth poświęcił zjawiskom demograficznym, stanowią one dlań tylko problem wstępny wiodący ku analizie rekrutacji i funkcjonowania aparatu władzy, stosunku arystokracji do króla, związku składu arystokracji z prowadzonymi przez Szwecję wojnami i przemianami ustroju państwa.

Notka recenzyjna nie może zestawić w użyteczny sposób wniosków książki (nie wynikają one jasno nawet z dwunastostronicowego streszczenia angielskiego, które unika informacji kwantytatywnych). W ramach dotychczasowego dorobku badawczego nauki szwedzkiej monografia Elmrotha stanowi bardzo potrzebne uzupełnienie zarówno prac Stena Carlssona poświęconych strukturze i mobilności społeczeństwa w długiej skali czasu (1962, 1973), jak też studium Kurta Ågren, analizującym arystokrację szwedzką wieku XVII w jej funkcjach i układach wewnętrznych (1973, 1976). Warto przy okazji zauważyć raz jeszcze, że historiografia szwedzka wciąż pomija ogromny materiał zebrany przez J. A. Almqvista dotyczący dziejów własności ziemskiej (t. I—III, 1931—1947). Gdybyśmy tak mieli u nas zestawione w druku dzieje własności wszystkich majątków ziemskich w XVII wieku...

A. M.